

Rehabilitáció Kecskeméten – Kerényi József munkássága a városban

BME Építőművészeti Doktoriskola | Egyéni Kutatás

Tematikus év témaköre:	Építészet és idő
Egyéni kutatás fókusza:	Rehabilitáció Kecskeméten - Kerényi József munkássága a városban
Részfeladat:	Féléves beszámoló - Témavázlat, annotált bibliográfia
Témavezető:	Nagy Márton DLA
Készítette:	Juhász Ágnes WRI2V7
Kelt.:	Budapest, 2017.03.19.

témamegjelölés

A korszellem mélyrehatóbb megismerésének egyik módja, az adott korban alkotók pályájának tanulmányozása, ezért a kutatásom Kerényi József munkásságára irányul. A fókusz az építész pályáján belül a Kecskeméti tevékenységét jelöli ki. A téma szűkítése lehetőséget ad az alföldi kultúrtáj megismerése, és a mezővárosok 60-as 70-es évek beli helyzetének elemzésére. A kutatás így háttéranyagul szolgál a Bordás Mónikával közösen készítendő Orgoványi Művelődési központ rekonstrukciós javaslatához. Mivel a tanulmány rehabilitációs munkákat sorakoztat fel, alternatív példaként szolgál épített környezetünk újraértelmezésre.

témavázlat

Előszó:

- a tanulmány fókuszának kijelölése
- az építész bemutatása
- a rehabilitáció fogalma az építész szemléletében
- a három elemzési szempont ismertetése (hely, kor, egyedi szemlélet)
- a választott példák elővezetése („nem építés, bontás, környezetépítés, installáció, továbbépítés)

Épületismertetések:

- az építési körülmények ismertetése
- az alkotások három szempont szerinti elemzése
- az épületek jelenlegi helyzete

Arany János utcai ház védelme
Kéttemplomközi sétálóutca
Széchenyi liget
Technika Háza
Keramikus lakóház és stúdió, szobrász műteremház

Konklúzió:

- a Kecskeméti munkásság szubjektív értékelése

Melléklet:

- rövid önálló épületismertetések rajzi/képi illusztrációval

A második félévben a tanulmányban létrehozott struktúra folyamatos bővítésére törekszem. Az előző félév végén elkészült anyag kritikái alapján erre a félévre nem a példák számának növelése a cél, hanem a választott épületek még alaposabb vizsgálata. Az elemzésekbe így helyet kapnának az épületek keletkezésének körülményeit leíró részek, melyek a korszellem és a hely mélyebb rétegeit fejtenék fel, illetve megjelenéne a jelenlegi állapotról is információk. Emellett a bevezető rész kiegészülne a hiányolt, alkotót bemutató résszel.

Ha marad energia, szeretnék mellékelként épületelemző lapokat, amik magukban is kerek egészek külön-külön. Így ha valaki érdeklődést mutat a tanulmány alapján a projektek irányába, tud tájékozódni belőlük, mert az elemzéseket a továbbiakban is a választott szempontok szerint képzelem el.

Források:

Második félévre tervezett:

- I. Hagyatéki anyag - Lechner központban már az anyag
- II. Bács-Kiskun megyei levéltári tervanyagok
- III. Kecskeméti építésügyi hatósági tervanyagok
- IV. Személyes épületbejárás
- V. Kéziratok

Feldogozott:

- VI. <http://www.jamk.hu/ujforras/ufo.htm>
Dokumentumok a hatvanas évekből:
A Művészeti Bizottság jegyzőkönyvei I.
A Művészeti Bizottság jegyzőkönyvei II.
A Művészeti Bizottság jegyzőkönyvei III

A Képző- és Iparművészeti Lektorátus irattárából származó jegyzőkönyvek hiteles forrásai a 60-as évek művészetének. A 9 tagú művészeti bizottság azért jött létre, hogy a kortárs képző- és iparművészetben felmerülő elvi kérdésekben, problémákban szakmai döntést hozzon. A nagy tekintélyű fórum 1962-ben jött létre, és egy-két hetente üléseztek a korszak legkiválóbb művészei.

A dokumentumokból kiolvasható, hogy társművészetek egysége korán sem volt teljes. A folyamatos feszültség abban állt, hogy az építészet nem minden esetben hordozott önmagában képzőművészeti kvalitásokat, csak integrálni akarta a művészeti alkotásokat.

A kiforratlan eszmeiség a képzőművészek közötti egyetértést is nehezítette, tisztázatlan volt, hogy mi is az a „szocialista képzőművészet”. A geometrikus absztrakció irányvonala még megosztotta a művészeket, az építészek nonfiguratív igénye pedig sokszor ellentmondásban állt a még ábrázoló jellegű alkotásokkal.

Jogos igényként merült fel a képzőművészek részéről, hogy a építészek ne felületi díszítésként, foltként tekintsenek az alkotásokra, hanem már a tervezés során vonják be a művészeket a közös munkába, hogy minőségi műalkotások születhessenek.

“A képkalkoló művészetek és az építészeti együttműködésének egyetlen zsinórmértéke van, ha úgy fogjuk fel, hogy az épületek, geometriai idomok közt a képkalkoló művészetek ábrái úgy hangzanak, mint a hangszerek hangjai közt az élő énekhang.”

A jegyzőkönyvi anyag a 60-as évekbeli építészeti és képzőművészet közti kapcsolat vizsgálatában nyújt segítséget.

- VII. Branczik Mária-Ferkai András-Jankó Anna-Lantos Edit-Mayer Kitti-Mártonfy Melinda-Urai Dorottya:
KÖZTI 66 – EGY TERVEZŐIRODA TÖRTÉNETE I. (1949-1991).
Vincze Kiadó, 2015.
MÁSODIK KORSZAK: 1956-71 (34.old. - 42. old.)

Az építészeti megítélésében az 1964. évi MSZMP KB határozata hozott fordulópontot, amely kimondta: *„Teremtsék meg az összes feltételeit annak, hogy az építőipari kivitelezés mielőbb szerelőjellelű tevékenység legyen, s az építőipari munkáknak műszakilag lehetséges és gazdaságilag indokolt részét előre gyártható ipari üzemek végezzék.”*¹

Ennek szellemében kezdett a KÖZTI Műszaki Osztálya a középületek építésére szánt előre gyártott vasbeton szerkezet, az Univáz koncepcionális és gyártmányterveinek készítéséhez.

A párt- és állami szervek hozzáállása az építészethez alapvetően megváltozott.

A Rákosi-vezetés alatt az építészeti művészetnek tekintették, és eszköznek a politikai ideológia reprezentálására. Sztalin halálával a korszak diktálta archaizálás ugyan megszűnt, és az építészek nagyobb teret kaptak, a hangsúly azonban átbillent a mennyiségi oldalra.

A tervezőknek ki kellett szolgálni a népgazdasági tervezetek tömeges építési igényét, ami csak korszerű technikával és nagyipari eljárással volt teljesíthető.

Az építőművészet „építésztervezésre” cserélődött. A tervezés helyett a kivitelezés kezdett dominálni.

Az erőltetett sztálinista stílus és a nyugattól való hermetikus lezárás megszűnésével, a felzárkózás vágya, a dán, finn, brit és japán (Kenzo Tange) építészek hatása lett érzékelhető egyes épületeken.

A kísérletezés szelleme és lendülete azonban a 60-as évek végére megszűnni látszott, a títustervekből fakadóan a tömegformálás és az eszköztár egyre sematikusabb lett, építészeti minőséget már csak jó alaprajzi szervezésben, arányokban és minőségi anyaghasználatban lehetett megtalálni.

A budapesti tervező vállalat 60-as évekbeli munkássága vázolja az építészek fővárosi lehetőségeit, mikor Kerényi József úgy döntött, hogy Kecskemétre költözik.

„Akkoriban vidéken még alig voltak építészmérnökök. Olyan volt az a munkahely, mint egy dzsungelben egy tábori kórház: mindent lehetett és kellett csinálni.”

- VIII. Korabeli szaksajtó: Magyar Építőművészet 1972/2.

Horler Miklós: Műemlékvédelem és mai építészeti

A második világháborút követően a műemlékvédelem és az élő építészeti kapcsolata nemcsak szakmai, hanem szakmán kívüli körökben is az érdeklődés középpontjába került.

A műemlékvédelmi nézetek új irányt vettek. Az épületek értelmezése és értékelése a kontextus nélkül helytelennek bizonyult, így a szemlélet kiszélesítésével a vizsgálódás új struktúrában kezdődött meg:

- műemlék és környezete,
- műemlékek és műemléki együttesek,
- műemléki városnegyedek,
- műemléki városnegyedek és települések.

Ez egy sokkal összetettebb, az egyes épületeken túl a településfejlesztésre és városrendezésre is hatással lévő gondolkodást igényelt.

A háború előtt a közvélemény számára a századforduló rombolásai és spekulációs építészete után a neobarokk építészete vált elfogadhatóvá, modern épületek helyett a historizáló hangulat vált mértékadóvá.

Ez a szemlélet a második világháború pusztítását követően sem szűnt meg teljesen, de az újonnan jelentkező problémákra már nem jelentett megoldást többé.

Számos európai városban a tragikusan megsemmisült műemlékek és műemléki együttesek újjáépítésére került sor. Ezek a kivételes esetek csak a pusztítás elleni tiltakozás megtestesítői, melyek nem kívánták megkérdőjelezni a 30-as évekbeli műemléki alapvetéseket.

A általánosan vallott műemlékvédelmi felfogás továbbra is az volt, hogy a teljesen elpusztult épületeket feltámasztani nem lehet, mert hitelüket veszítik.

A történelem része, ha egy kor elpusztítja saját értékeit, amiből okulni kell. A hiányokat nem a múlt feltámasztásával, hanem a jelen művészetével kell pótolni.

A modern hibáitól való félelem a háború utáni építészet első időszakában a közéletben és a szakmában egyaránt megjelent, így "törött váza" analógiát követve számos semleges megfogalmazású épület született a várnegyed foghíjaira.

Az ötvenes évek végén a historizmustól elszakadó építészetnek azonban időszerűvé vált újragondolni a múlttal való kapcsolatot és jövő irányába utat nyitni.

Úttörőnek számítottak a történelmi környezetben Farkasdy és Jánossy első modern házai, és a kezdeti viták ellenére egy Európa szerte elismert építészeti magatartás testesült meg az épületekben.

Általános elvvé vált, hogy nem lehet rezervátumként tekinteni a műemléki városnegyedekre. Elszigetelés helyett közelíteni kell őket az élethez, és szerves részévé kell tenni a mindennapoknak. A múltnak önmagában nincs értéke csak a jövővel összefüggésben, mint ahogy a jelen és a jövő sem elképzelhető múlt nélkül. Az egymásra utaltságot az idő teremti meg mint összekötő folyamat. A múlt meglévő keretként szolgál a jelen építészeti képének.

Habár a modern építészeti formanyelv még kialakulóban volt, a történelmi városrészek újjáépítését a 70-es években a műemlékvédelem csak ebben az irányban tartotta elképzelhetőnek. Az első eredmények ugyan még nem minden esetben voltak meggyőzőek, de a kezdeti probléma nem az elv helyességében állt.

A hibás megoldások sok esetben nem a kiforratlanság, sokkal inkább a beruházó által gyakorolt nyomás eredményei. Az átgondolatlan beruházói döntések mellett tévedésnek számított a környezet motívumainak másolása, és az illeszkedő formai utalások is. A környezethez való alkalmazkodás helyes irányát a morfológia jellegzetesség vizsgálatában látták:

- telekosztások ritmusa,
- beépítési vonalak,

- épületmagasságok,
- tetőidomok, hajlásszögek,
- tömeg és homlokzati arányok.

Gyakran előforduló problémát jelentett és jelent, ha a műemléki épületbe beillesztendő program funkcionálisan más belső teret igényel vagy méretében nem felel meg. Ha a struktúra alapjaiban sérül, az épület történelmi és esztétikai értékeit veszti el egy esetleges toldással vagy szerkezeti bontással.

Különös jelentőséggel bírt egy-egy rekonstrukciónál a restaurálás és a feltárás, hiszen az épületek csak hitelességük teljes birtokában válhatnak értelmezhetővé és érthetővé az építészet és a társadalom számára. Mint ahogy a restaurálás során is az idő folyamán ráakódott, hiteles és korhű rétegek kerültek feltárára az épületeken, úgy a jelen építészeitől is a korszellemet tükröző réteget vártak a várnegyedbe szőni.

A műemlékvédelmi kérdések folyamatosan jelen vannak Kecskemét életében a vizsgált korszakban. Horler Miklós korabeli írása, hiteles képet ad a témában kompetens emberek akkori nézeteiről.

- IX. ARCHITECTURA – VALLOMÁSOK: Kerényi József
Kijárat Kiadó, 1988

A könyvben Kerényi József korábbi írásai, munkadokumentumai, levelei, kritikái lettek összegyűjtve alig néhány jelenidős kiegészítéssel.

A vállalt múltbéliség oka, hogy „nem kíván utólag okos lenni”. Mai is vállalja akkori véleményeit, és lehetetlen feladatnak tartja házakról, emberekről, fákról szóló külön történetek írását, mert azok szétválaszthatatlanul összefonódtak munkái során.

A korabeli dokumentumokat gazdag képanyag egészíti ki, majd életrajzi adatokkal és munkásságának tételes kigyűjtésével zárul a mű.

A könyvben található bibliográfia alapvető forrása a kutatómunkámnak.

- X. Interjú: <http://www.forrasfolyoirat.hu>
Nekem egy egész városom van, „akit” szerethetek
Kerényi Józseffel Kriskó János beszélget

Az interjú az építész 75. évének betöltésékor készült. Elmondása szerint nehezen állt rá a beszélgetésre, mert elkeseríti néhány épület jelenlegi állapota, és nem szeretne rosszat mondani.

Az beszélgetés a pályakezdéstől indul és az eltelt hét és fél évtized tapasztalatával zárul:

„Én világot, míg más családi házat örökölt, de én hozzátettem százat. Nem bántam semmi hercehurcát, rumlit, elültettem életem, mint a krumplit. Rejtély, hogy mit kínoztak, mért ütöttek: nem változtam és nem változok többet.”

Életrajzi adatok a két forrás alapján:

Kerényi József Péter 1939-ben született Budapesten. Gyerekkorának színhelye, a kispesti Wekerle-telep, a kezdetektől a magastetős házak szeretetére nevelte.

Már a gimnáziumban töltött évei alatt készült az építész hivatásra; nyaranta építkezéseken dolgozott és szabadegyetemi előadásokat hallgatott. Érettségi után jelentkezett a Budapesti Műszaki Egyetem Építészkarára, ahol 1963-ban diplomázott.

A pályakezdés témában sokszor emlegetett személy Pogány Frigyes, mint az építőművész életében meghatározó oktató. A tanár személye, már az egyetemi évek alatt formálta a diák habitusát, és elültette benne az építészettörténet iránti szeretetet, az emberi környezetről való komplex gondolkodás módját egy adott korban.

Diploma után, 1963-64 között, állást kapott a az Országos Műemléki Felügyelőség kiviteli részlegén.

A munka során olyan a műemlékvédelemben meghatározó személyekkel dolgozhatott együtt mint Sedlmayr János vagy Horler Miklós (Salamon-torony boltozatrekonstrukciója).

A munkakör, amellyel, hogy a vezető tervezőktől tapasztalni, tanulni lehetett, a helyszíni bejárások alkalmával, a magyarországi régiók megismerésére is lehetőséget adott.

„...műemlékek valóban nincsenek, csak jó házak vannak, amelyek szépen öregszenek, ha hagyjuk.”

Kecskemétre, a BÁCSTERV-hez, 1964-ben került. Az adódó lehetőségre sem családi, sem baráti kötődés nem indokolta a döntést. Az önálló munka lehetősége, a szellemi kötetlenség vágya - szemben a tervezővállalatok szellemi istállóival - generálta a költözést.

“Olyan volt az a munkahely, mint egy dzsungelben egy tábori kórház: mindent lehetett és kellett csinálni.”

Mivel kezdetben csak javaslattevői jogkörrel bírt a pozíciója, a hierarchia megkerülésével, fórumok megkeresésével lehetett csak eredményeket elérni. A partnernek bizonyuló felső vezetés közhasznú szabálytalanságokon keresztül valósította meg az építész szorgalmi munkák keretében létrejött terveit.

Kecskemét számos értékes épülete, az alkotó sokszor „erőszakosnak” nevezett személyisége, társadalmi szerepvállalása, „öröm-munkát” generáló kreativitása nélkül nem jöhetett volna létre.

1984-ben részt vett az Építészek Nemzetközi Szövetsége (UIA) pályázatán, és a „Város és vidéke” című pályamunkájáért Matthew-diplomával tüntették ki.

Ugyanebben az évben pályázott és elnyerte a Városépítészeti Tudományos és Tervezőintézet műemléki és építészeti irodájának vezetői tisztségét, ahol négy évig dolgozott.

1988-ban, mikor másodjára hívták, a Műegyetem Építésmérnöki karára ment dolgozni.

Saját irodáját, a Kerényi Stúdiót 1991-ben alapította, melyben az építészeti munkássághoz szervesen hozzátartozott a képző- és iparművészeti környezettervezés, és színházi játéktér és díszlettervezés.

Az építész életének 77. évében hunyt el 2016. március 10-én.

XI. Korabeli cikkek folyóiratokból: <https://hungaricana.hu>

- Dunántúli Napló:

DunantuliNaplo_1981_08

DunantuliNaplo_1982_12

DunantuliNaplo_1982_08

- Petőfi Népe:

BacsKiskunMegyeiNepujsag_1981_09

BacsKiskunMegyeiNepujsag_1981_02

BacsKiskunMegyeiNepujsag_1980_12

BacsKiskunMegyeiNepujsag_1980_05

BacsKiskunMegyeiNepujsag_1983_09

BacsKiskunMegyeiNepujsag_1982_06

BacsKiskunMegyeiNepujsag_1981_01

BacsKiskunMegyeiNepujsag_1977_06

BacsKiskunMegyeiNepujsag_1975_05

BacsKiskunMegyeiNepujsag_1975_04

BacsKiskunMegyeiNepujsag_1974_03

BacsKiskunMegyeiNepujsag_1972_11

BacsKiskunMegyeiNepujsag_1971_08

BacsKiskunMegyeiNepujsag_1977_03
BacsKiskunMegyeiNepujsag_1976_09
BacsKiskunMegyeiNepujsag_1975_10
BacsKiskunMegyeiNepujsag_1975_06
BacsKiskunMegyeiNepujsag_1975_04
BacsKiskunMegyeiNepujsag_1974_09
BacsKiskunMegyeiNepujsag_1974_07
BacsKiskunMegyeiNepujsag_1965_12
BacsKiskunMegyeiNepujsag_1974_09-lakás
BacsKiskunMegyeiNepujsag_1971_08-lakás
BacsKiskunMegyeiNepujsag_1973_09-technika háza
BacsKiskunMegyeiNepujsag_1969_02-technika háza
BacsKiskunMegyeiNepujsag_1976_09-sétáló utca
BacsKiskunMegyeiNepujsag_1974_04-sétáló utca
BacsKiskunMegyeiNepujsag_1975_06-naív művészetek múzeuma
BacsKiskunMegyeiNepujsag_1981_06-rahzfilmstúdió
BacsKiskunMegyeiNepujsag_1975_10-kodály intézet
BacsKiskunMegyeiNepujsag_1975_07-kodály intézet
BacsKiskunMegyeiNepujsag_1973_08-kodály intézet
BacsKiskunMegyeiNepujsag_1980_08-kerémia stúdió
BacsKiskunMegyeiNepujsag_1980_05-kerémia stúdió
BacsKiskunMegyeiNepujsag_1980_04-kerémia stúdió
BacsKiskunMegyeiNepujsag_1977_09-kerémia stúdió
BacsKiskunMegyeiNepujsag_1976_06-kerémia stúdió
BacsKiskunMegyeiNepujsag_1975_07-kerémia stúdió
BacsKiskunMegyeiNepujsag_1974_10-kerémia stúdió
BacsKiskunMegyeiNepujsag_1966_11-szolgáltató ház

- Dolgozók lapja:
KomaromEsztergom24ora_1986_03

A forrás ugyan nem szaksajtó, mégis fontos pontja volt a kutatásnak, mert olyan épületet is ismertet, amely egyik bibliográfiában sem szerepelt.

- Magyar Építőművészet:
ÉM 1991 2/49 Két vélemény az expóról
ÉM 1977 2/30 Naív Művészetek Múzeuma
ÉM 1977 4/38 Konzervgyár
ÉM 1975 3/17 Ybl Miklós-díj
ÉM 1975 3/24 Bugac

ÉM 1975 3/27 Lakitelek

ÉM 1976 4/22 Kodály Intézet:

Kéttemplomköz sétálóutca

1971-1976

Cím: Kecskemét (volt Nyomda utca)

Kecskeméten II. világháború után a "szanálandó" régi épületek közt szerepelt a Ferences kolostor is. A helyreállítás azonban példa arra, hogy nem csak esztétikai, gazdasági, de történelmi kérdés is egy-egy ilyen épület megőrzése.

A rekonstrukció során nemcsak a kolostornak szántak új funkciót (Kodály Intézet) a Kéttemplomközben, hanem az üzlet és vásárlóutca helyreállításának igénye is megfogalmazódott, így 1971-ben a Petőfi Nyomda kiköltözését követően elkészülhetett egy átfogó tanulmányterv.

A kezdetben vitát kiváltó projekt, az 1893-ban hozzáépített ragadvány üzletsor elbontásával kezdődött.

Az eredmények az építésszt igazolták. Az értéktelennek ítélt toldalékrész eltávolításával új nézőpontból vált láthatóvá a városháza, és kibővült a főtéri tércsoport, ami településszerkezeti szempontból volt jelentős.

Előnyben részesítve a helyi anyagokat, az utca ikerkeramit burkolata helyreállítva, kipótolva megmaradt.

A vidék puritánságából és egyszerűségéből adódóan a táj domináló színe a fehér, így az utca eklektikus homlokzata fehér festést kapott. Figyelembe véve a fényviszonyokat, a magas napsütéses órák száma növeli a fény-árnyék kontraszt jelentőségét, így a szín számos árnyalata jelenik meg.

Az utcán egységes cégérek és Győrből hozatott egyedi lámpák lettek elhelyezve, hangsúlyt fektetve a kézművességre.

ÉM 1975 3/18 Technika Háza:

Tudomány és Technika háza (volt zsinagóga korszerűsítése és átalakítása)

1965-1974

Cím: Kecskemét, Rákóczi út 2.

Az eredeti zsinagóga 1864-71 között épült ifj. Zitterbarth János tervei alapján moresz-romantikus sítlusban. Az épületet a II. világháború után használaton kívül helyezték, majd eredeti funkciójától megfosztva, bútorraktárrá alakították, később pedig az elbontását javasolták.

1965-ben, a kecskeméti városfejlesztési program keretében megfogalmazódott a Technika Háza iránti igény, melyre válaszul 1967-ben, társadalmi munka keretében, a zsinagóga hasznosítási javaslatát készítette el Kerényi József.

A zsinagóga megőrzésének nemcsak esztétikai okok miatt volt jelentősége. Tágabb kontextusban vizsgálva az épület tanúskodik a 19. századvégi toleranciáról, mikor hat felekezet temploma fért meg egymás mellett. Ezért az épületegyüttes bármely darabjának elvesztése egy történelmi lenyomatot semmisítene meg.

A zsinagóga továbbéléséhez azonban egy új funkcióra volt szükség, amire a Technika Háza megfelelőnek tűnt.

A kialakítás elve ebben a projektben a ház a házban.

A külső homlokzatot eredeti állapotban megtartva csak a belső tereket formálva került kialakításra az új funkció. A korhű külső és új belső kettősségét az építész azzal hidalta át, hogy egy több szintet átfogó légteret alakított ki a bejárati közlekedőnél, amit felül, formailag az eredeti kialakítás szerint zár le, érzékeltetve ezzel az eredeti térmagasságot, kiegészítve ezt tudatos anyaghasználattal és a sok helyen megtartott részletképzésekkel, üveglakokkal.

A szerkezeti kialakítás tanúsítja, hogy az építész nem utasítja el a modern építészet előremutató elmeit, és az új technológiákat. Az elsődleges feladat a fa tetőszerkezet kiváltása volt két hosszirányú rácsostartóval, ezután került beépítésre az új monolit vasbeton pillérváz és lemezfödémek.

A földszinten kapott helyet a klub és a könyvtár, ahol üvegfelületek alkalmazásával, vizuális egységként, érezhetővé válik az eredeti térstruktúra. Az első emeleten egy 150 férőhelyes előadóterem, kiállítótér, az udvari ablakoknál pedig irodasor alakítottak ki. A második emeletre került egy 260 férőhelyes kongresszusi terem, kiegészítve négy fordítóval és vetítógéppel. A terem egy az előcsarnokhoz is kapcsolódó, kerengőnek is jól használható közlekedő fogja körül.

Erre a galériára kerültek fel Melocco Miklós javaslatára, a sokáig a Szépművészeti Múzeumban porosodó, Michelangelo-szoborról készült öntvénymásolatok. A kezdeményezésnek és az építész szobrász barátságának köszönhetően, a restaurálást gipszöntvények egyedülálló módon közelről és több nézőpontból tanulmányozhatóak. A kerengő fölé szintén irodák kerültek, ahonnan a toronyrészben kialakított elnökségi fogadóterembe lehet jutni. Innen csigalépcső vezet a kilátóhoz. Az építész végig tudatosan irányítja a látogatót a közlekedőkkel, az üvegmellvédek alkalmazásával pedig biztosítja a vizuális egységet a terekben.

ÉM 1978 3/30 Műteremházak:

Keramikus lakóház és stúdió, szobrász műteremház

1973-76-82

Cím: Kecskemét, Kápolna u. 13.

Már a századforduló után építettek Kecskeméten műtermes lakásokat, de a két háború között a művésztelep megszűnt, idővel pedig lakók költöztek a műtermekben. Többször is megfogalmazódott javaslat a felújításra, átépítésre, de végül egy új építése mellett döntöttek. A „bérmentesen” elkészítette szobrászműteremház előtervei és a keramikus stúdió és műtermes lakásokra tett javaslatok sikeresek voltak, így a folytatás meg volt jelölve.

A választás egy védett műemléki területű saroktelekre esett, így a telken található két épület megtartása és hasznosítása nem volt kérdéses.

A meglévő két öregépületben így a stúdiókhöz kapcsolódó néprajzi anyagokat helyezték el, ezen felül bemutatókra és kiállítóhelysegekre szolgáltak.

Az új épületek elhelyezésénél elsődleges cél volt, hogy ne beillesztés, hanem továbbépítés szülessen meg, ezért elengedhetetlen volt az építési terület, és település rendszerének vizsgálata.

Ennek eredményeképp az új épületek egytraktusos kialakításúak és a fésűs beépítés szerkezetét követik. Az épületekre nem mint szabadon álló tárgy tekint, hanem hangsúlyt fektet a helyre, ahol az objektum létrejön.

Az első ütemben az ikerház, a szobrász műteremház valósult meg, majd azt követte a kerámia stúdió és a keramikus lakása.

Az épületek redszere jól illik a funkcióhoz, és lehetőséget ad az egyéni és közösségi terek szétválasztására.

A regionalista törekvéseknek megfelelően az alkotó a népi építészetből vett részleteket újraértelmezve használja fel, így kerülnek a meglévő épületen felfedezhető szénaledező padlásajtók az új épületekre fényforrásként, és jelennek meg magas kerítésfalak védett területet biztosítva, úgynevezett „népi” átriumot létrehozva, a mezővárosi építkezés formavilágához illeszkedve.

Korabeli szaksajtó a munkákról.

- XII. Major Máté és Osskó Judit:
Új építészet, új társadalom 1945-1978
Corvina Kiadó, 1981
A falusi és magánépítkezésekről (343. old. – 376. old.)

A könyv az 1945-1978 közötti építészeti korszakból közöl dokumentumokat, melyekben építészeti gyakorlati és elvi alapok, társadalmi indítékok és célok kerülnek tisztázásra. A mű nem kívánja értékelni a kijelölt időszakot, nem kritika, hanem a jelenkori építészet kérdéseit ismerteti vitákon keresztül.

Az általam jelöl fejezet a népiesség különféle felfogásait mutatja be az adott korban. Megoldatlan kérdéseket vázol a falusi építkezésekben, az egységes falukép, mint veszendő érték jelenik meg.

A népi építészeti harmonikus összképe a változó társadalmi és gazdasági viszonyok következtében megszűnni látszik. A település fejlődése a múltban szervesen fejlődött együtt az életformaváltozásokkal, de a 60-as és 70-es évekbeli gyors építési ütemet, és a megjelenő egyedi igényeket már nem tudta követni.

Kecskemét mezővárosi volta miatt fontosnak tartom ennek a kérdéskörnek a vizsgálatát.

XIII. Meggyesi Tamás: Települési kultúránk
Terc Kiadó, 2008

A mezővárosok településeinek alapját az állattartáshoz és földműveléshez szükséges épületek képezik, melyek amellest, hogy biztosítják az eszközök, termények tárolását, magukban hordozzák az időszakos vagy állandó lakó funkciót is.

A települések megkülönböztetésére tett kísérletet Mendöl Tibor, aki magános és csoportos településeket nevez meg a lakó- és munkahelyek egymáshoz való viszonyának függvényében.

Ebben az osztályozásban azonban belső ellentmondás van, mivel a lakó és a munkahelyi funkció nem mindenhol válik ketté.

Novák István csoportosítása szerint egyesített és osztott üzemközpontú településekről kell inkább beszélni, ahol a termelés térben elkülönül ugyan, de a területi kapcsolatokról adódóan élő települési formációkat eredményez.

Az osztályozásnak egy másik szempontja a zártság kérdése. Eszerint a szórványok nyitottak, a halmazos települések többsége zártnak mondható. Utóbbinál nem csak a közösség, mint fogalom jelenik meg, hanem a közös létesítmények által szervezett faluközpontok is megjelennek.

A települések vizsgálatának, szemben a különböző funkcionális változók nyomán létrejött csoportosításokkal, inkább a morfológia változások megfigyelése adhat alapot.

Magános és szórvány jellegű települések

Ebben a típusban az egy tagban álló birtoktesten belül lakó- vagy/és üzemi épületek egy csoportban, egymással közvetlen térbeli kapcsolatban helyezkednek el. Ezek a települések egymással szomszédosok is lehetnek, laza térbeli kapcsolatokat létrehozva.

- szerek
- tanyák
- majorságok
- kastélyok és kúriák
- hegyközségek
- pincefalvak

Halmazfalvak

Morfológiailag halmaznak nevezhetjük a telkek olyan csoportosulását, ahol az utcák nem rendelkeznek rendező szereppel.

A külső szemlélőnek tervszerűtlennek ható szerkezetek azonban minden esetben olyan organikus képződmények, melyeket józan szempontok eredményeztek. (terepviszony, klíma, esővíz, tájolás stb.)

A szerkezetet generáló közös elv felismeréséhez ismétlődő elemeket és ezeknek az egymáshoz való viszonyát kell vizsgálni. Ezek alapján megkülönböztethető lineáris és centrális orientáció.

Halmaztelepülések keletkeztek szórványok besűrűsödéséből, de létrejöttek önállóan is.

Ezekben a történelem során kialakult településszerkezetekben a telekrendszert nem eleve kijelölt

utcahálózat határozta meg, innen a halmazosság, de idővel igazodtak a kialakuló utakhoz, innen az utcás szerkezet.

Az alföldi keretes települések úthálózati mintái

Az alföldi kertes települések alaprajzain felismerhető és jellegzetesen ismétlődő minták a primer és a szekunder hálózatok.

Előbbi a település szerkezetét alapvetően meghatározó fő közlekedési vonalak, melyek a palánk-kapukon keresztül, a távoli településekből érkező tartanak a centrumba.

Ezek az időkben legkorábban megjelenő elemek képezik a település elsődleges hálózatát.

A másodlagos hálózati elemek a település besűrűsödése során, a megközelíthetetlen területek feltáráására jöttek létre.

Hálózati típusok:

- ágas utak,
- rostos rendszer,
- bordás rendszer,
- centrális rendszerek,
- átlós úthálózat,
- zsákutcák,
- derékszögű hálós rendszer.

Utca és terek a halmazos településeken:

A különböző hálózati típusok sokszor egymásra rétegződve, egymást áthatva jelennek meg a településszerkezetekben. (kollázs-hatás)

Utca tipológiai osztályai:

- főutak,
- lakóutcák,
- utcás képződmények,
- sarokutcák,
- utcabővítvények,
- zsákutcák.

Utca vizsgálati szempontjai:

- elhelyezkedése a település szerkezetében,
- szélessége, légtérránya,
- alaprajzi vonalvezetése,

- úttagozatok és a fásítás mértéke, jellege,
- utcát határoló térfalak jellege,
- utca esetleges térbővületei,
- jellegzetes utcaszituációk: szűkület, törés, rálátás stb.

Az utca karaktere:

Az alföldi utcák karakterének legmeghatározóbb elme a fásítás. A homokos vidéken az elsivatagosodás, és a szél elleni védekezés eszköze volt, a klimatikus viszonyokat is jól tűrő akácfa honosítása, ami mára táji hagyománynak tekinthető. Az utca adottságaitól függően valahol csak a déli, néhol mindkét oldalon kapuzatot alkotva törik meg a száraz utcaképet a fák gazdag környezeti minősége.

A járdák környezetkultúrája:

Az alföldi kertés városoknak az utcát és az épületet összekötő járdák jellegzetes elemei. Az utcákat övező fák és az épített kerítések színes világa által ez a térrész sokszor teljesen zárttá válik, és egy sajátos téri minőséget hoz létre.

Utcaképek:

Az utcákat határoló térfalak sokat elárulnak az ott élő társadalom jellegéről. A térfalakat felépítő elemek; a homlokzatok, kerítések, kapuk és növényzet változása a település fejlődési szakaszait hordozzák magukon. Ezt a sokféleséget az eredendően azonos genetikus kód teszi mégis homgenné, és egymás mellett békésen megférhetővé.

Térformák:

Az úthálózatokhoz hasonlóan a térformák kialakulásának generálója is a logikus területhasználat, és a természeti erők voltak. Ezekben az organikus és látszólag esetleges képződményekben is felfedezhetők a racionális szervező erők, így morfológiailag és funkcionálisan megkülönböztethető csoportokat lehet felismerni.

Kialakulásokban az úthálózatok elsődleges szerepet játszanak, de történelmi okok következményeként is létrejöttek terek. Mivel a terek szerves részei az utcáknak, különválasztásukat sok esetben csak a leírás teszi szükségessé, és gyakran létrejönnek átmeneti alakzatok.

Térformák típusai:

- útelágazások és útleágazások tere,
- tölcsértér,
- csillagtér,
- tömbterek,
- sarkos tér.

Morfológiai sajátosságaikon túl funkcionális szerepük szerint lehet további karaktereket megnevezni, attól függően, hogy milyen építészeti tartalmat hordoznak:

- pihenést,
- tájékozódást,
- árnyékolást stb.

Telekhasználat és beépítés:

Eltérően az utcás falvak keskeny és hosszú telkeitől, a halmazos települések utólag lekerített telkei arányait tekintve, szabálytalannak és négyzetesnek mondhatóak, és gyakoriak a méretbeli különbségek.

A kezdetben hosszú telkeken kialakult hosszúházás rendszereket, a beépítés besűrűsödésével apróbb telkeken „behajlított” épületek váltották fel, ezzel kialakítva az udvarházas telekhasználat kultúráját.

Telekhasználat típusai:

- odalhatáron álló beépítés,
- kifelé hajlított,
- befelé hajlított,
- udvarházas.

Kecskemét:

Az úthálózati rendszereknek három struktúráját lehet megkülönböztetni. A főhálózatokat, ezeknek az átfedését és a másodlagos hálózatokat. Kecskemét városszerkeze a halmazos típusnak megfelelően a primer hálózatok szervezettségéből és a másodlagos hálózatok általi besűrűsödéséből épül fel/áll össze. Felfedezhető benne az az összes úthálózati rendszer, amely halmazos alaprajzok sajátossága.

A várost a múltban 8 kapu is őrizte, így gazdag a primér szerkezete. A kapukból induló ágas útszerkezeteket később a városközpont szervező ereje alakította tovább, így a központból nézve már centrális útrendszer képét adja. Ezeket szövik be a szekunder hálózatok rostos és bordás jelleggel, néhol szabályozott módon, de megtalálható derékszögű hálós rendszer is.

Ez az összetett rendszer, mint egy történelmi lenyomat őrzi a város múltját, hiszen minden teresedés háttérében valami jelenség; vízvezető árokrendszerek, temető, szénapiac, szárazmalmok, gémeskutak vagy útelágazások összekapcsolódása sejthető.

A kecskeméti rehabilitációs kérdéskör tanulmányozásához alapvetőnek tartom az alföldi mezővárosok településszerkezetének megismerését.

- XIV. Kenneth Frampton: A modern építészet kritikai története
TERC, 2002
4. fejezet Hely, termelés és díszlet: elmélet és gyakorlat világszerte 1962 óta
(367. old. - 411. old.)
5. fejezet Kritikai regionalizmus (412. old. – 431. old.)

Kenneth Frampton – A kritikai regionalizmus alapelvei:

- kritikusan áll a globalizáció folyamatához, de nem utasítja el a modern építészet előremutató elmeit, az új technológiákat,
- az épületekre nem mint szabadon álló tárgy tekint, hanem hangsúlyt fektet a helyre, ahol az objektum létrejön,
- fontosak a topográfiai szempontok és a tektonikus forma,
- figyelembe veszi a sajátos klimatikus és fényviszonyokat,
- hangsúlyt fektet a helyi anyagokra, kézművességre, de
- elutasítja a helyi formanyelv szentimentális másolását,
- a népi építészetből vett részleteket újraértelmezve használja fel,
- nyitott más országok formakincsére,
- nem zárkózik el a világkultúrától, hiszen a különböző kultúrák kölcsönhatásának termékenyítő hatása van,
- új tapasztalások, ismeretek értelmében folyamatosan tudatosan formálja és újragondolja saját regionális kultúráját.

A regionalizmus és kontextualizmus fogalmának tisztázására tett lépés nemzetközi kitekintéssel.

XV. Korabeli szaksajtó: Magyar Építőművészet 1989/6.

Moravánszky Ákos: Regionalizmus

Történetírók nézetei alapján a regionális stílustörekvések egészen az ókorig visszanyúlnak, és már az oszloprendek kialakulásánál felfedezhetőek.

Vitruvius az építő- és szobrászművészetet összekapcsolja a szokásokkal és erkölcsökkel, az irány alapjának a helyi eseményeket, érzelmeket és legendákat tartja, mint ahogy a 16. századi művészeti írók szerint is a keletkezés körülményével és a környezettel magyarázandó a művészet.

Kérdéssé válik, hogy megtalálhatóak-e ezek a jól felismerhető, és ezáltal megkülönböztethető jegyek, melyek egy-egy terület és társadalom karakterét jelölik a 20. században, ahol a haladás és helyben maradás igénye egyszerre van jelen.

A középkortól kezdve a regionális stílus különbséget mutatott a nemzeti stílustörekvésekkel. Az irány a környezet sajátos problémái iránti érzékenységben született, de nem egyenlő a nemzeti karakterológia a vágyképével.

A középkori Európában uralkodó régiókban idővel centrumok alakultak. Ezek a változások regionalista gondolkodással szemben álltak, és felszínre hozták a stílus veszélyeit: a provinciáizmust, amely elzárkózik a kívülről jövő hatásoktól, és a populizmust, amely meglévő formai motívumok másolását szorgalmazza.

A két végletes gondolkodásmódból az egyik a múltbéli tipológiát, a kezdeteket vetíti jelenbe, a másik a pularizmus elvén alkot, és vegyíti a meglévő stílusjegyeket.

A látótér bővítése azonban szükségszerű. A hely megismeréséhez elengedhetetlen a tágabb környezettel való kapcsolat, más kultúrákkal való kölcsönhatás.

Regionális stílusnak az nevezhető, ha az épített mű egyedi helyzetre reagál, az esztétikai és a műszaki igények mellett sajátos problémára válaszol, ezáltal elkerüli a centrumból kiinduló homogenizáló törekvéseket.

A regionalizmus fogalmának tisztázására tett lépés magyar nézőpontból.

XVI. Forrás 92/3 - Szépirodalmi, szociográfiai és művészeti folyóirat (77. old. – 83. old.)
Főszerkesztő: Füzi László, Forrás Kiadó, 1992

Kerényi József: A Játékműhely és vidéke

Bevezető helyett

Az építész bevezetesként a tervezői habitusát igazolva, mely szüntelenül feladatokat generált a városban, ismételten hangot ad korábbi javaslatának. Utcák és terek névmódosításával szeretne az egykori városépítő polgármester, Kada Elek előtt tisztelni, és ezzel méltó emléket állítani számára.

Miért is...?

A hetvenes évek végén Bánszky Pál nevéhez köthető az ötlet, hogy a meglévő Naiv Művészeti Múzeum mellett létrejöjjön egy új múzeum, a népi gyermekjátékok bemutatására.

Az építészhez a telek kérdésével fordultak, hogy tegyen javaslatot az új épület helyszínére. A gondolatot folytatva a Bánó Ház (Naiv Művészeti Múzeum) szomszédságában lévő óvoda udvarára esett a választás, így egy „halott” múzeum helyett, egy aktív téregyüttes jöhet létre.

A térkonceptió egy földszinti játszótérről és egy galériás múzeumi-kiállításról szólt. Akkoriban nem igen szolgált minta hasonló épületre, így előkép nélkül, hivatalos megbízás hiányában készült az első tervváltozat.

Mivel az épület egyik hivatal tervében sem szerepelt, a beruházáshoz szükséges pénz megszerzése is a feladatok között szerepelt.

Az emberi kezdet ellenére a projektet végigkísérő nehézségek a megvalósulás során is jelen voltak. Példa erre, hogy a kivitelezés során nagy gondossággal őrzött fákat, egy munkás zavarodott állapotában kivágta.

Szép a Játékház?

Az építész a terv kapcsán a megvalósulást tartja elsődleges erőnyeknek. A célt, hogy létrejöhetett egy olyan épület, melyet a gyerekek bérmentve bejárhatnak, annak ellenére, hogy egyetlen tervezetben sem szerepelt.

A pozitív vélemények ellenére az alkotó kritikusan ír saját művéről, és szépségét csak a házat használó gyereksereggel kiegészülve, élettől megtöltve látja.

A posztmodernnek nevezett kritikákra a válasza: „...az építészet nem az építészekért van”, az építészetelmélet független a használók egyéni benyomásától és érzékelésétől.
Ki a Játékház gazdája?

A változó megyei szervezet és városvezetés számára problémás feladat az eredetileg is gazdátlan épület működtetése.

Az építész felszólítja az illetékes szerveket, a házban dolgozók megbecsülésére, és a házban megszülető eszme tiszteletére.

Emellett felhívja a figyelmet a projekt és a program egyediségére, mely Európa szerte minta ként szolgál, és példa értékű.

Végszóként jövőbeli javaslatok hangzanak. A szomszédos, bontásra ítélt házak raktárként való hasznosítására, a dolgozók bérezésének növelésére, nemzetközi kiállítások és kiadványok szorgalmazására elsődleges feladat a szükséges pénzügyi keretek gyűjtése, támogatók keresése.

Nagy Mari-Vidák István: „Mindenben az ember lelke muzsikál”-Művészetre nevelés a Játékműhelyben

A mai jellemzői:

Az egyetemes érvényű törekvések mellett az emberben az önkifejezés vágya a városiasodó és technikaközpontú huszadik században is jelen van.

Ilyen formában az egyéniséghez igazított környezetre, kézművességre, a helyhez való kötődésre igény van, de nem a régi formában.

És merre tovább?

A jelen kritikájával, a múlt értékeinek továbbépítésével, és új szemlélettel gazdagodva juthatunk el a jövőhöz.

A Szórákaténusz szellemi előzményei

1978-tól jelenik meg Magyarországon a játszóházmozgalom, melynek alapja a kézműves néphagyományok.

Habár a kezdeti lendület 3-5 év után elveszett, ennek ellenére a játékház mintaként szolgált, és ha lassan is, de összességében népszerűsödést eredményezett.

Az épület létrejöttét két meghatározó áramlat találkozása, a múzeumi gyermekfoglalkozások elterjedése és a naiv művészetek, a népművészet újbóli felfedezése a 70-es években.

Ez fogalmazódik meg, és osztódik két szintre a házban.

Lehetőségei

A Szórákaténusznak adottak a lehetőségei, hogy módszertani központtá váljon. A belső térszervezés, a környezeti adottságok lehetővé teszik, hogy az Észak-Európából induló múzeumi közművelődés megvalósuljon.

Az írás az épület ismertetésén túl a népművelés jelentőségére is felhívja figyelmet, ami az építésznek folyamatos szándéka a munkássága során.

XVII. Nádor Tamás: Múzsák és Mesterek – párbeszéd művészekkel
Ifjúsági lap- és könyvkiadó, 1984 (125. old. - 136. old.)

XVIII. Simon Mariann: Regionalizmus – A hely (ki)hívása

- XIX. Kerékgyártó Béla: A mérhető és a mérhetetlen – Építészeti Írások a huszadik századból
Typotex Kiadó, 2000
Christian Norberg-Schulz: Hiteles építészet felé (1980) (231. old. – 253. old.)
Leon Krier: Az európai város helyreállítása (1978-1984) (254. old. – 263. old.)

Christian Norberg-Schulz **Hiteles építészet felé**

Norberg-Schulz értelmezésében a hely két alkotója a struktúra és a lélek. A hely lelke az élethelyzet térbeliségéből fakad, amely a tipológiával írható le, míg a struktúra a topológiából; a konkrét térből és a morfológiából; az elemek elhelyezkedéséből áll össze.

A hely megteremtéséhez meg kell érteni a természetes és művi környezet üzenetét, és ahhoz alkalmazkodva kell továbbfejleszteni.

A posztmodern építészet különböző irányainak közös pontja a jelentés iránti igény. Az emberekben megfogalmazódott részvét és valahová tartozás érzésének hiányát, vagyis a „hely elvesztését”, sokan a modern építészet „kurdarcának” tartják. Ennek legfőbb oka az építészet művészi dimenziójának háttérbe szorulása, a funkcionalista megközelítés, amely gazdasági, szociális gyakorlati szempontokra redukálja a formai kérdéseket. A modern építészetre jellemző kettősség, a racionális, vagyis funkcionális, és az emoncionális, vagyis művészi megközelítés kettéválásból fakad. Egyszerre monoton, mert a funkcióra koncentrálnak, és kaotikus, mert értelmezhetetlenné teszi a környezeti képet.

A jelentés újbóli megfogalmazására tett két különböző kísérlet Venturi pluralista „összetettség” koncepciója, és Rossi racionalista „tipológiája”.

Venturi az ideális világ megfogalmazása helyett az összetett valóságból indul ki. Építészetére jellemző a kevert formaiság, az „is-is” elve, és ezáltal a befoglalás nehéz egysége. Konvencionális elemeket idéz meg szokatlan környezetben, ezzel egyszerre hatnak újnak és ismertnek. Az alkotások mint feldíszített dobozok jelennek meg, melyben a doboz a modern technológiákkal megfogalmazott funkció, a díszítés pedig a jelentés hordozója.

Rossi építészeti megközelítésében a városi szövetet a kiindulópont, amely keretként szolgál elemzéseikhez. A dekomponálás módszerével elemekké bontja a várost, az egészet, és alkotókat, tipikus formákat fogalmaz meg. Ezekből a részekből, egymás mellé helyezve, de egymással kölcsönhatásba nem lépve állnak össze az épületek. A munkák sterilitását erősíti a díszítés mellőzése, és anyagok textúrájának elhanyagolása. A típus megfogalmazása az építészeti jelentéshez ugyan közelebb viszi, de a helyi karakter vizsgálatának hiánya az emberrel való viszonyra nem ad választ.

Venturi tehát a jelenben gondolkodik, a tapasztalatokon alapul, az épületrészek összefüggéseiben rejlő építészeti művel, ezzel szemben Rossi az „örök igazságot” keresi az ideális világban, és független alkotóelemekkel dolgozik.

Mindkét elmélet kísérletet tesz az építészeti jelentés iránti igény megválaszolására, de egyoldalúságuk miatt felületesnek és sematikusnak hathatnak.

A modern építészeti gyakran teszik egyenlővé a funkcionalizmussal, és kritikaként fogalmazódik meg a hatékonyság középpontba állítása. A funkció egyszerre jelöl fizikai dolgokat és kulturális tényezőket. A „forma követi a funkciót” tehát ezeknek a szükségleteknek a lekövetését jelenti, korlátozva ezzel a design szerepét, és elősegítve a „hely elvesztésének” lehetőségét. Az racionalizmus elveinek túlzott érvényesülése így az építészetben a mindenkorai társadalommal létrejövő kapcsolatot, és a jelentés elvesztését eredményezi.

A modern építészet azonban túlmutat a tudományos megközelítésen, és csak egyik aspektusa a racionális gondolkodásmód, ezért hibás azonosítani a funkcionalizmussal. A hatékonyságon túl az esztétikai igények kielégítése az elsődleges célja, mivel a 19. században, a felvilágosodás ipari társadalmában, ahol a történelmi stílusokból merítették formaiság volt az uralkodó, az építészeti jelentés elveszettnek tűnt.

S. Giediona következő négy pontban fogalmazza meg az építészet feladatát; a gondolkodás és az érzelmek közötti szakadás megszüntetése, a városi élet humanizálása, az új monumentalitás megnyilvánulása és az új regionalizmus. Utóbbi a hely megismerésének jelentőségére hívja fel a figyelmet, amely bizonyítja, hogy a helyi karakter, ami kortárs építészetben alapvető komponens, már a modern építészetben is törekvés volt.

„Tér új koncepciója”

A „tér új koncepciója” a szabad alaprajz és a tiszta konstrukció együttesében fogalmazódik meg, újra egységgé teremve ezzel az esztétikát és a struktúrát, vagyis az új eszméket és a technikát.

A modern építészet kritikája ennek a két pólusnak a különválásában fogalmazható meg, ami a funkció dominálásának esetében monotonitást, a művészet felszínessége által pedig vizuális káoszt eredményez.

Típus

A típus egy élethelyzet térbeliségét jelenti, a tipológia részeként olyan absztrakció, ami építészeti alkotásokban válik konkrétá.

Topológia és morfológia

Egy hely leírásához a térbeli rend és a hordozott jelleg ismerete szükséges. A topológia a térbeli renddel, vagyis az épületekhez szükséges terekkel, a hely struktúrájával, a tipológiai elemekkel és kapcsolatuk elemzésével foglalkozik. A fókuszban a térbeli megismerés és a tájékozódás áll.

A morfológiában az egyedi építészeti forma, vagyis a térbeli határok megfogalmazása a központi kérdés. Vizsgálja hogyan terjeszkedik, nyit, zár, teremt kapcsolatot az alkotás a környezettel.

Idézés

Az idézés a korábban megszerzett tapasztalatok felhasználását jelenti, de a konvencionális elemek csak szerves részként hordoznak jelentést és helyezik kontextusba az épületet. Felületes alkalmazásuk esetlegességet eredményez.

Participatív építészet

Az építésznek feladata a hellyel való jó viszony kialakítása, és a „kreatív alkalmazkodás”, vagyis a helyről való gondoskodás és osztozás közösség által elfogadott értékeken. Csak részvétel és megismerés után képes az alkotó jelentésteli építészeti produktumot létrehozni.

Leon Krier

Az európai város rekonstrukciója

A város természete

A város fejlődésének korlátai vannak; maximális alsó és felső határa, meglévő alapformák, melyek figyelembe vétele nélkülözhetetlen a fejlesztések során.

A város, a kerület, a városrész

A város kerületekre, a kerületek pedig városrészekre bonthatók. Minden egység meghatározott funkciókat lát el, rendelkezik központtal és jól látható határral.

A gyalogos

Az ember fizikai korlátai, vagyis a gyalogos bejárhatóság, jól meghatározható méretet ad a funkcionális egységeknek. Az ipari városoknál elveszik ez a természetes határ, így a gépi közlekedés kerül túlsúlyba.

A városi tér formái

A közterületeket utcák és terek, múltban gyökerező léptékekkel és aránnyal, alkotják. Az épületek magassága öt szintben maximálható, nem kizárva monumentalitást. Ezen felül csak a hasznosság és gazdaságosság elve generálja a növekedést, ami veszélyezteti a történelmi központok egységét és az életminőséget.

A város rekonstrukciójának stratégiája és taktikája

Cél:

- csökkenteni a városok által elfoglalt területeket
- növelni a természetvédelmi övezeteket
- a város határain kívüli új építmények: csak mezőgazdasági, kertészeti vagy katonai céllal létesülhetnek

- újjáépíteni a meglévő ipari, oktatási, közigazgatási, kereskedelmi központokat
- kézműves műhelyek támogatása
- a munka, kereskedelem és közigazgatás helyszíneit lakásokkal együtt kell telepíteni, megfelelő vertikális tagolással
- szimbolikus jellegű épületek közterekre, utcák fókuszába kerüljenek

Az építés és építészet

Az építészet feladata a városi szövet, utcák és térfalak létrehozása, épülettípusok helyi adottságokhoz igazítása.

Célja középületek és emlékművek létrehozása, a közösségi művészet fenntartása.

A kontextualizmus fogalmának tisztázására tett lépés nemzetközi kitekintéssel.

- XX. MAB 81. Műemléki albizottságok XI. országos értekezlete
Válogatás Bács-Kiskun hasznosított műemlékeiből (1. old. - 27. old.)
Főszerkesztő: Borbély Lajos, Petőfi Nyomda, 1981

Március 10-én volt Kerényi József halálának évfordulója. A Lakóépülettervezési Tanszék megemlékezést tartott ezen alkalmából, melynek keretében egy kisebb kiállítási anyag összeállítására kértek fel, prezentálva az előző féléves kutató munkámat. Az elkészült képsorozat március 23-tól lesz látható a tanszéki vitrinekben.

1884 Építészeti Dolgozatok 1. Újpesti kerület

Tudósítás a tanszék feladatáról

1884 Építészeti Dolgozatok 2. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 3. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 4. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 5. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 6. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 7. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 8. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 9. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 10. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 11. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 12. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 13. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 14. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 15. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 16. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 17. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 18. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 19. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 20. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 21. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 22. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 23. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 24. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 25. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 26. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 27. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 28. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 29. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 30. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 31. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 32. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 33. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 34. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 35. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 36. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 37. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 38. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 39. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 40. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 41. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 42. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 43. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 44. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 45. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 46. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 47. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 48. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 49. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 50. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 51. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 52. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 53. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 54. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 55. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 56. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 57. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 58. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 59. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 60. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 61. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 62. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 63. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 64. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 65. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 66. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 67. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 68. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 69. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 70. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 71. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 72. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 73. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 74. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 75. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 76. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 77. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 78. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 79. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 80. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 81. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 82. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 83. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 84. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 85. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 86. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 87. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 88. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 89. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 90. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 91. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 92. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 93. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 94. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 95. Újpesti kerület

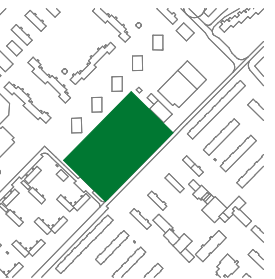
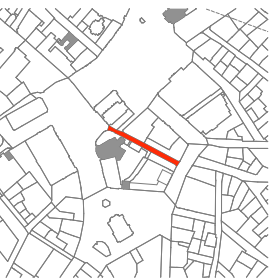
1884 Építészeti Dolgozatok 96. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 97. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 98. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 99. Újpesti kerület

1884 Építészeti Dolgozatok 100. Újpesti kerület

Kéziratok

„menj el a sikereid színhelyéről”

Az építész 1963-ban a Műemlék felügyelőségén kezdett el dolgozni, majd az első hívó szóra Kecskemétre költözik egy kis tanácsi tervezővállalathoz.

Itt tölti felnőtt korának „legizgalmasabb” húsz évét. „Itt lettem felnőtt, itt lettem férfi és itt tanultam meg mindent, amit meg lehetett tanulni.”

Ezt az időszakot követően egy betegség után megpályázza a Váti műemléki, építészeti irodájának irodavezetői posztját. A döntést semmi nem indokolta, hiszen sikerei színhelyét hagyta maga mögött. „...meg vagy örülve, hogy innen elmész..”

A rossz helyzetben lévő iroda három év alatt belső szavazáson az intézet legjobb irodájává nőtte ki magát. Az eredmények ellenére a Budapesti Műszaki Egyetemre ment tanítani, ahol docensnek habilitálták, egyetemi tanár lett.

„Ezt a lefelé küszködést talán lehet érteni, hogy műemléki felügyelőség, mivel mindenki azt hitte, hogy Kecskemét, na majd mi a fenének mész vidékre? Aztán utána amikor megülhettem, miért mész te egy rossz irodához? És hát a tanítás, ugye?!”

„törvényszerű véletlenek”

Az építész szemléletében a gyermekkori szellemi és anyagi környezet egész életre meghatározza az embert.

Az alkotó a szüleitől a kapott biztonság- és szabadságérzetet emeli ki, mint gyerekkori tanulság. A szellemi környezeten túl az épített környezetet egy kis lakás nyújtotta egy 12 lakásos házban a Vekerle telepen, melynek főterét Kós Károly tervezte.

„Én is már felnőtt koromban gondolkoztam rajta, véletlenek lehet nevezni, hogy Kecskemétre kerültem, véletlenek, hogy a műemléki felügyelőséghez, véletlen, hogy Kiszpesten a Vekerle telepen születtem, de ez a sok véletlen így egymás után bennem úgy fogalmazódott meg végül, hogy a véletleneknek az ilyen összefüggő sorozatát én **törvényszerű véletlenek** nevezem. Bár a kettő állítólag kizárja egymást.”

Kós Károly

Az építész az egyetemi éve alatt nem tanult Kós Károlyról. A diploma után egy baráti családtól kapott szoba házigazdája viszont iskolatársa volt az építésznek, így ő mesélt először róla Kerényi József. A tárgyi környezet, a Vekerle telep mint adottság, az ismerős idős ember, majd hogy Kecskemétre kerül, és ennek keretében megkeresi a főtér kialakítása után érdeklődve Kós Károlyt a törvényszerű véletlenek sora. Kós Károly tízoldalas levélben írta meg az építész kérésére a Vekerle telepi központ kialakításának történetét.

„ráció meg az érzelem”

A Fáy gimnáziumban töltött évek meghatározóak voltak az építész számára. A templomépítészet és a történelmi épületek iránti vonzódás mellett azonban a gyakorlat is jelen volt az alkotó fiatalkorában. Nyaranta ács vagy kőműves mellett dolgozott, szabad egyetemre járt és rajzolt. Érettségi után két helyre jelentkezett, Építészmérnöknek és kőfaragó ipari tanulónak, az előbbi sikerrel zárult.

Az egyetemen olyan oktatóktól tanulhatott mint Pogány Frigyes, Gábor László és Weininger Károly.

gyakornoki idő

A Műemléki felügyelőséghez is véletlenszerűen került. Állás után a hirdetőtáblát böngészve szólította le egy riporter, akinek elmondta, hogy milyen munkát szeretne. A rádióriportot követően így felhívták a Műemléki felügyelőségről munkát ajánlva.

Először a kiviteli részlegen kezdett ez dolgozni, majd kivitelezőként tett saját dokumentációs észrevételeit vette át tervezőként.

Kecskemét

A 60-as években nem nagyon mentek mérnökök vidékre. Ipartelepítési és egyéb programok révén próbáltak szakembereket hívni. Egy Kecskemétről jött kolléga érdeklődött a Lakóépítettervezési tanszéken mérnökök iránt, ahol Kerényi Józsefet ajánlották.

Az alkotó számára addig ismeretlen táj elsőre félelmetesnek bizonyult. Az önálló munka reményében Pestről mások is vidékre költöztek, a vidékiek pedig itt maradtak Pesten.

Az alkotó visszatekintve örül, hogy akkor nem került valamelyik tervező vállalathoz: „óriási szerencsém volt, hogy nem kerültem be ebbe a budapesti konglomerátum szemléletbe, mert itt volt ugye az a 4-5 tervező vállalat; az Iparterv, Lakóterv, KÖZTI, Műemlék-felügyelőség. Ez mind egy-egy szemléletet képviselt, és az egész világ mint egy színháznak a társalgójában, szóval úgy megült ezeknél a cégeknél.”

Arany János utca 6.

Az alkotó gonosz korszakként ír arról, hogy a 60-as években Kecskeméten minden szép házra húztak még egy emeletet. Nem tetőtérbeépítések történtek, hanem additív módon emeletréépítések. 3-4 hónap megfeszített munkával végül elérte, hogy egy kis romantikus épületre ne kerüljön újabb szint. A tetőtérbeépítés akkoriban még nem volt divat, és nem is volt presztízs értéke, így a ház eredeti állapotban megmaradt.

„...az első igazi produktumom egy negatív építési produktum volt, mert éppen csak megakadályoztam hogy egy házat elrontsanak.”

Zsinagóga

A 60-as 70-es években Kecskemét városközpontja ketté szakadt. Az egyik részben elkezdték építeni a „Fővárost”, a másik rész pedig gazdátlan maradt.

Erre a részre tervezték a Tudomány és Technika házát egy új épület formájában. A feladatot ismerve fogalmazódott meg a gondolat az építésben, hogy a korábban bútorraktárként használt, de jelenleg üresen álló zsinagóga legyen átalakítva a kívánt funkcióra.

Az ingyen elkészített tervek sikeresek voltak, így hasznosításra került a régi épület. „ennél a háznál azóta sem szeretek építészeti kultúráról beszélni... Hiszen a házak azok mindig az építő embernek a történetét is jelentik. Egy város az soha nem csak téglának, meg kőnek, fának cserépnek, tehát az építőanyagoknak a halmaza, abban mindig benne vannak az emberi érzelmek, a szenvedélyek.”

vállalás

A Kodály Intézetnek, a Rajzfilmstúdióknak, a Kerámia Stúdióknak, a naiv Művészetek Múzeumának, mind volt gazdája. Az építész ezeknek a terveknek a megnyerésével, az akkori hierarchikus rendszerben, sok ellenséget szerzett magának. Rendszerint a beruházó cég kiadta a megbízást egy tervező cégnek, az lebontotta ezeket az épületeket és a tervezőhöz került az új épület tervezésének a feladata.

Ezeket megkerülve készített Kerényi József skicceket, vázlatokat, és vállalkozott önszántából a munka megszerzésére.

rehabilitáció

„amit ma rehabilitációnak hívnak a világban, vagy revitalizációnak vagy regenerációnak, országonként más a neve, az tetszik nem tetszik, körülbelül tíz évvel a világ előtt kezdtem el csinálni Kecskeméten, 65-ben.”

Kecskeméten nem csak személyes szegénység, hanem városi és megyei szintű szegénység is fenn állt a vizsgált korszakban, így a meglévő épületállomány felértékelődése nem volt kérdés.

Nyugat-Európában és Amerikában csak az olajválság után jött a felismerés, hogy nem kell minden öreg épületet elbontani, és helyett újat felhúzni, innen a tíz év előny. Ezzel összefüggésben az internacionalista modern pazarlást jelent, így nem marad más, mint visszanyúlni a hagyományos dolgokhoz, generálva ezzel a posztmodern irányzatot.

„...nekem a posztmodern olyan, mintha idézni akarnék valamit, de már csak dadogni tudok.”

Az alkotót is többször elérték a posztmodern kritikák. A zsinagógában 65-ben visszaállított öntöttvas oszlopok megosztották az építészeket. Kerényi József szerint, ha valami megmarad és szép, azt használni kell (65-ben a zsinagógában), és nem összehasonlítható azzal, ha mai korban lemásolva készítünk ilyen szerkezeteket az épületekhez (85-ben Olaszországban).

Épületbejárás - Arany János u. 6. - „nem építés”

